

Uzorkovanje svile Batik tehnikom

Josić, Petra

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Textile Technology / Sveučilište u Zagrebu, Tekstilno-tehnološki fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:201:587675>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-22**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Textile Technology University of Zagreb - Digital Repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
TEKSTILNO – TEHNOLOŠKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD
UZORKOVANJE SVILE BATIK TEHNIKOM

Petra Josić, 9836/TMD

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
TEKSTILNO – TEHNOLOŠKI FAKULTET
TEKSTILNI I MODNI DIZAJN, SMJER DIZAJN TEKSTILA

ZAVRŠNI RAD
UZORKOVANJE SVILE BATIK TEHNIKOM

Izv. Prof. Dr. Sc. Martinia Ira Glogar

Petra Josić, 9836/TMD

Zagreb, srpanj 2017.

DOKUMENTACIJSKA KARTICA

- Zavod za tekstilnu-kemijsku tehnologiju i ekologiju, Zavod za dizajn tekstila i odjeće
- Broj stranica: 47
- Broj slika: 39
- Broj literaturnih izvora: 4
- Broj likovnih ostvarenja: 15 predložaka za uzorkovanje svile tehnikom batika + 6 uzoraka dobivenih uzorkovanjem svile tehnikom batika

- Članovi povjerenstva su: Izv. Prof. Dr. Sc. Ana Sutlović, predsjednica povjerenstva
  - Izv. Prof. Dr. Sc. Martinia Ira Glogar, mentorica
  - Ak. Slik. Graf. Marin Sovar, član
  - Doc. Art. Prof. Koraljka Kovač Duganžić, zamjenica člana

SAŽETAK

Naziv završnog rada je „Uzorkovanje svile batik tehnikom“, a podijeljen je u dva osnovna dijela, teorijski i praktični. U teorijskom dijelu definira se batik kao tehnika tiska, odnosno bojadisanja, istražuje se podrijetlo batika i riječi batik, i izlaže se kratki povijesni pregled i povijesni nalazi tkanina oslikanih tehnikom batika. Zatim su detaljnije predstavljene vrste batika, a iz nekih od njih je i izvučena inspiracija za realizaciju. Prikazani su i radovi nastali u procesu istraživanja batika, te realizacija nekih od njih, što je prikazano u praktičnom dijelu. Također je načinjen i 'tablični' prikaz kulturoloških utjecaja na razne uzorke u proizvodnji batik tkanina po najaktivnijim batik lokalitetima. Predstavljen je i batik u suvremenom dizajnu, te mlada indonezijska dizajnerica. U praktičnom dijelu rada opisana je sama priprema materijala, bojila i ostalog pribora potrebnog za oslikavanje, kao i sam proces iscertavanja, oslikavanja i bojanja. Cilj ovog završnog rada je spojiti tradiciju udaljenog dijela svijeta s vlastitim pogledima na dizajn, te stvoriti efektan i zanimljiv uzorak, tj. dizajn za oslikavanje svile. Također je u cilju i naći optimalnu mješavinu pčelinjeg voska i parafina za postizanje željenog batik efekta, te načiniti najbolje rješenje za realizaciju oslikavanja svile tehnikom batika.

Ključne riječi: batik, oslikavanje,svila, uzorkovanje

SADRŽAJ

1. UVOD.....	7
2. TEORIJSKI DIO	8
2.1. Definiranje batika	8
2.2. Povijesni nalazi batika	8
2.3. Porijeklo batika	9
2.4. Vrste batika.....	9
2.4.1. Indonezijski batik	9
2.4.1.1. Batik s Jave.....	10
2.4.1.1.1. <i>Batik pedalaman (Inland batik, batik kraton (javanski court batik))</i>	10
2.4.1.1.2. <i>Batik pesisir (Coastal batik)</i>	11
2.4.1.2. Sundanski batik.....	12
2.4.1.3. Sumatranski batik	13
2.4.1.4. Batik s Balijsa.....	14
2.4.2. Malezijski batik	14
2.4.3. Indijski batik	15
2.4.4. Batik sa Šri Lanke	15
2.4.5. Kineski batik.....	15
2.4.6. Afrički batik.....	16
2.4.7. Prikaz kulturoloških utjecaja na uzorke i motive u oslikavanju batik tehnikom	16
2.5. Batik u suvremenom dizajnu tekstila	18
2.5.1. „3 Indonesian Fashion Designers to Know Now“	18
2.5.2. Nonita Respati	19
2.6. Batik tisak – pribor i postupak	21
3. PRAKTIČNI DIO RADA	23
3.1. Prikaz i analiza likovnih predložaka	23
3.2. Izbor likovnih predložaka za realizaciju	40
3.3. Dodatni pribor potreban za uzorkovanje	41
3.4. Prikaz i analiza realiziranih uzoraka oslikanih tehnikom batika.....	42
4. ZAKLJUČAK.....	43
5. LITERATURA	44

POPIS SLIKA

Slika 1: prikaz tkanine oslikane tehnikom batik iz Nyia, Kina

Slika 2: prikaz primjerka Batika Solo, Indonezija

Slika 3: prikaz primjerka Batika TigaNegri, Lasem, Pekalongan, Solo, Indonezija

Slika 4: prikaz primjerka batik iz Sundana, Indonezija

Slika 5: prikaz primjerka Baduy Batika, Indonezija

Slika 6: prikaz primjerka TanahLiek batik, Indonezija

Slika 7: prikaz primjerka batik s Malezije

Slika 8: prikaz primjerka batik iz Indije

Slika 9: prikaz primjerka kineskog batik

Slika 10: prikaz primjera afričkog batik

Slika 11: prikaz HALVO torbice od kože i ikat tkanine, proizvođač „Meraki Goods“

Slika 12: prikaz dizajnerske haljine s batik tkaninom, dizajn Pryio Oktaviano

Slika 13: indonezijska dizajnerica Nonita Respati

Slika 14: prikaz ručno bojanih batik *Purana* tkanina

Slika 15: prikaz dijela *Dotsy Bitsy* kolekcije, *Puran*

Slika 16 – 30: prikazi predložaka za oslikavanje svile batik tehnikom

Slika 31: prikaz likovnih predložaka odabranih za realizaciju

Slika 32: prikaz svile pripremljene za oslikavanje

Slika 33: prikaz faza oslikavanja svile

Slika 34: prikaz prvog uzorkovanog komada svile (28x28cm)

Slika 35: prikaz drugog uzorkovanog komada svile (28x28cm)

Slika 36: prikaz trećeg uzorkovanog komada svile (28x28cm)

Slika 37: prikaz četvrtog uzorkovanog komada svile (45x45cm)

Slika 38: prikaz petog uzorkovanog komada svile (45x45cm)

Slika 39: prikaz šestog uzorkovanog komada svile (45x45cm)

1. UVOD

U svojoj povijesti ljudska civilizacija je od samih početaka za svoje odijevanje, pokrivanje i ostale namjene koristila različite vrste biljnih i životinjskih vlakana i materijala. Bojanje i oslikavanje tekstila također spada pod jednu od najranijih aktivnosti ljudske vrste koja se zadržala do danas. Spektar tehnika je širok, a svaki je vezan uz određene geografske lokalitete. Nekim tehnikama teško je utvrditi točno podrijetlo, te se oko toga vode različite rasprave. U tu skupinu spada i batik tehnika, no ono što se o toj tehnici zasigurno zna je to da spada pod drevne tehnike bojenja/tiska tekstila. Na to upućuju nalazi iz 4. st. Pr. Kr. nađeni u Egiptu, dok ostali nalazi upućuju na Aziju. Koliki je utjecaj različitih kultura na određene lokalitete, veoma je uočljivo već površnim pregledom rezultata tražilice internet preglednika. Tehnika batika po suvremenoj definiciji spada u metodu rezervnog tiska, kombinacija je tiska i bojenja. Uzorcina tkanini se dobivaju nanošenjem sloja voska, te bojenjem ispod temperature taljenja voska. Ovo je tehnika koja se ne primjenjuje na voluminoznim tkaninama, već na svili i ostalim tkaninama malog volumena i glatke površine. Zbog raznolikosti boja, motiva i batik efekata svaki pojedinac u mogućnosti je pronaći sebi odgovarajuću batik tkaninu. Misao vodilja tijekom cijelog kreativnog procesa u izradi mape, tj. uzoraka za oslikavanje svile, bila je ta da tradicionalni uzorci, u ovom slučaju floralni motivi i „portreti“, budu realizirani na što moderniji način, uz prisutnost raznolikog kolorita. Cjelokupan proces, od istraživanja tehnike batika (podrijetla, povijesti, itd.), zatim izrade predložaka za oslikavanje, te samog oslikavanja svile i mogućnosti prerade oslikanog komada u odjevni predmet ili dekorativni tekstil, prikazan je u ovom radu. Koliko je bitna početna ideja, moglo se primijetiti tijekom cijelog kreativnog procesa izrade uzoraka, jer je nedostatak iste doveo do nekoliko neuspjelih predložaka. Bez jasne vizije, teško je ostvariti kvalitetan finalni proizvod, na što upućuje i prikaz procesa u eksperimentalnom dijelu. Ipak, i iz neuspjelih pokušaja može se izvući ono najbolje, oni mogu biti okidač novoj inspiraciji koja na kraju rezultira kvalitetnim uzorcima i nekim novim, do sada možda neviđenim batik tkaninama. Suvremeni dizajn tekstila ostvaren nekom od drevnih tehnika tiska jedan je od 'projekata' kojem bi svaki mladi dizajner tekstila, barem u jednom dijelu svojega rada trebao težiti, jer na taj način stvara suvremene proizvode, dok istovremeno pridonosi očuvanju nematerijalne kulturne baštine.

2. TEORIJSKI DIO

2.1. Definiranje batika

Batik tisak jedan je od najstarijih načina ukrašavanja tekstila. Batik tehnika predstavlja kombinaciju tiska i bojenja, a spada u metodu rezervnog tiska. Rezerva je rastaljeni vosak koji se nanosi na tekstilnu podlogu u željenim oblicima, nakon toga tekstil se boja ispod temperature taljenja voska. U pravilu se bojanje započinje najsvjetlijom nijansom i za svako dalje bojanje mora se dobro poznavati sistem miješanja boja. Nekada se isključivo izrađivao na svili, no danas se primjenjuje i na tankim, glatkim pamučnim tkaninama malog volumena. Batik se nikada ne preporuča na voluminoznim tkaninama[1].

2.2. Povijesni nalazi batika

Tehnika batika je drevna tehnika oslikavanja, što nam potvrđuju i nalazi iz drevnog Egipta iz 4. St. Pr. Kr. Lanenu tkaninu oslikanu tehnikom batika (lan je uranjan u vosak, zatim je vosak iglama odstranjen) koristili su za omatanje mumija. Ostali nalazi upućuju na Aziju, točnije na Kinu i doba vladavine dinastije Tang (618 – 907 po. Kr.), a u Indiji i Japanu za vrijeme Nara (645 – 794 po. Kr.). U Africi su se batik tehnikom koristilo pleme Yoruba u Nigeriji, i Soninke i Wolofin u Senegal, no oni su umjesto pčelinjeg voska koristili škrob biljke Cassava ili rižinu pastu [2, 3].

Slika 1: prikaz tkanine oslikane tehnikom batika iz Nyia, Kina

[Marylin M. Rhie, *Early Buddhist Art of China and Central Asia. Volume 1*
(*Handbuch der Orientalistik IV, 12*) Leiden, Boston, Köln 1999.

<https://en.wikipedia.org/wiki/Batik>]

2.3. Porijeklo batika

Razni izvori i nalaze govore različito o porijeklu batika, jer nema točnih nalaza koji bi potvrdili gdje se tehnika batika prvo pojavila. Izraz batik je indonezijsko – malezijskog podrijetla. Moguće da potječe od javanskih riječi 'amba' što znači pisati, i 'titik' što označava mrlju, točku. Nije isključena niti mogućnost kako potječe od Proto – Austronezijskog izraza „beCik“ tj. tetovirati, oslikavati. Dakle, kako nema točnih podataka o podrijetlu izraza i tehnike batika, mnogi istraživači vjeruju kako su batik Azijom rasprostranili putnici i trgovci s Indijskog potkontinenta. G. P. Rouffaer tvrdi da je tehnika batika u Indoneziju, točnije na Javu, mogla biti unesena tijekom 6. ili 7. stoljeća iz Indije ili Šri Lanke. S druge strane, nizozemski arheolog J.L.A. Brandes i indonezijski arheolog F.A.Sutjipto vjeruju da je indonezijski batik izvorna tradicija, budući da regije u Indoneziji, kao što su Toraja, Flores, Halmahera i Papua, a koje izravno nisu pod utjecajem hinduizma, imaju staru tradiciju izrade batika[2, 3, 4].

2.4. Vrste batika

Kako je tehnika oslikavanja batikom popularna i u susjednim zemljama Indonezije, Maleziji i Singapuru, postoje i različite vrste batika. Nakon 2009. I UNESCO proglašenja, o kojemu će kasnije biti govora, Malezija i Indonezija se nisu mogle složiti o porijeklu batika, te je svaka država svojatala batik kao svoju izvornu tradiciju. No, dr. Fiona Kelogue iz Muzeja Horniman, ustvrdila je kako se malezijski i indonezijski batik razlikuje i po tehnici i po dobu iz kojeg potječe, tako da je sasvim sigurno kako je Indonezija prvak u batik tehnici. Budući da svaka regija ima svoj tradicionalni uzorak, batikuzorci se obično razlikuju po regiji u kojoj su nastali[2, 3, 4].

2.4.1. Indonezijski batik

Indonezijski batik je najpoznatiji svjetski batik, posebno onaj s otoka Jave, koji ima dugu povijest akulturacije, s različitim uzorcima pod utjecajem različitih kultura. Najrazvijeniji je, s mnoštvom uzoraka, usavršenom tehnikom i kvalitetom izrade. Mnogi indonezijski uzorci su simbolični, te se koriste u različitim prigodama. Uzorak batika nerijetko otkriva društveni status. Batik odjeća ima važnu ulogu u Javanskim ceremonijama i obredima. 2009. Godine UNESCO je indonezijsku batik tehniku oslikavanja označio kao nematerijalnu kulturnu baštinu upisanu u UNESCO Reprezentativnu listu nematerijalne baštine čovječanstva, a indonezijska vlada je 2. listopada proglasila nacionalnim danom

batika. Popularnost batika u Indoneziji je varirala, a uporaba je zabilježena još u 12. stoljeću. Procvat industrije batika se odvijao od 1800. – 1900., kada je došlo do stagnacije uslijed japanske okupacije Indonezije. Proglašenjem neovisnosti Indonezije i popularizacijom zapadnjačke odjeće, batik je sve više tonuo u zaborav. No, trudom i upornošću indonezijskim modnih dizajnera, batik je početkom 21. stoljeća ponovno oživljen i unaprijeđen novim bojama, uzorcima i tekstilijama, te je postao modni komad mnogih stanovnika Indonezije. Nakon UNESCO proglašenja batika nematerijalnom kulturnom baštinom, indonezijska administracija, tj. vlada, uputila je objavu u kojoj poziva i potiče sve zaposlenike vladinih ureda i privatnih kompanija da petkom odjenu odjeću oslikanu tehnikom batika. Batik je unaprijedio poslovanje malih i privatnih tvrtki, te mu prodaja svake godine zavidno raste. Postoji nekoliko podjela batika, od kojih je najznačajniji batik s Jave [2, 3, 4].

2.4.1.1. Batik s Jave

Batik s Jave kao najznačajniji, dijeli se u dvije skupine po uzorku i bojama: *batik pedalaman* (batik iz unutrašnjosti) i *batik pesisir* (obalni batik).

2.4.1.1.1. Batik pedalaman (Inland batik, batik kraton (javanski court batik))

Batik pedalaman, tj. batik koji potječe iz unutarnjih dijelova Jave, je najstariji poznati oblik batik tradicije na Javi. Karakteriziraju ga zemljane boje; crna, indigo, smeđa i sogan (smeđe – žuta dobivena iz drveta *Peltophorumpterocarpum*), ponekad na bijeloj podlozi, sa simboličnim uzorcima koji su oslobođeni vanjskih utjecaja. Određeni uzorci su samo za pripadnike visokog društva, dok se neki drugi nose samo u određenim prigodama, pa tako na primjer, u javanskom svadbenom obredu mladenka za svaku određenu fazu ceremonije, nosi određeni uzorak. Kao centri javanske kulture spoinju se gradovi Solo i Jogjakarta, gdje su proizvedeni, tj. potječu i čuveni uzorci *Inland batika*. *Batik Solo* obično ima sogan pozadinu, dok batik Jogjakarte uglavnom krasi bijela pozadina [2, 3, 4].

Slika 2: batik Solo

[<http://budayanusantara25.blogspot.hr/p/batik-solo.html>]

2.4.1.1.2. *Batik pesisir (Coastal batik)*

Obalni batik karakterističan je za nekoliko područja sjeverne Jave i Madrure. Za razliku od batika iz unutrašnjosti, obalni batik odlikuju žive, briljantne boje i uzorci inspirirani različitim kulturološkim utjecajima, kao posljedica pomorskog trgovanja. Uzorci uključuju ponavljajuće motive cvjetnih buketa karakterističnih za Europu, zatim japanskog feniksa (*fenghuang*, mitološke ptice istočne Azije) i perzijskih paunova. Zamijećeni uzorci batika potječu iz Cirebon, Lasema, Tubana, Mandure i Pekalongana koji ujedno ima i najaktivniju industriju batika.

Među vrstama batika koji bude pažnju javnosti, svakako je i podvrsta obalnog batika imena *JawaHokokai*, koja nije pripisana određenoj regiji. Tijekom japanske okupacije Indonezije ranih 40. Godina prošlog stoljeća, uslijed manjka, tj. nedostatka materijala, industrija batika uvelike se smanjila. No radionice osnovane od strane Japanaca proizvodile su iznimno lijep batik prethodno spomenutog naziva. Uobičajeni motivi bili su cvjetovi trešnje, leptiri i krizanteme.

Obalni batik imena *Tiganegeri* (batik tri otoka) pripada regijama Lasem, Pekalongan i Solo, a karakterističan je po crvenoj, plavoj i sogan boji[2, 3, 4, 5].

Slika 3: Batik TigaNegri

[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Batik_Buketan_Pekalongan_Tulis_2.jpg]

2.4.1.2. Sundanski batik

Sundanski ili Priangan batik pojam je za batik iz Priangan regije Zapadne Jave i Bantena. Iako se kod Priangan batika pronalazi širok spektar boja, najviše se ipak javlja indigo, što se vidi u nekim njegovim varijantama. Prirodna indigo boja izrađena od Indigofera jedna je od najstarijih poznatih boja u Javi. Lokalni mu je naziv *tarum*, te je posudio svoje ime rijeci Citarum i Tarumanagara kraljevstvu, što sugerira da je drevna Zapadna Java nekoć bila glavni proizvođač prirodnog indiga. Čuveni *Priangan batik* se proizvodi u Ciamisu, Garutu i Tasikmalayai. Ostale vrste sundanskog batika uključuju *batik kunungan*, na koji je utjecao *batik Cirebon* i *batik Banten*, koji se razvio prilično samostalno, a karakteriziraju ga pastelni tonovi, te predstavlja oživljavanje izgubljene umjetnosti Bantena sultanata, otkrivenog arheološkim radom od 2002. do 2004. godine. Utvrđeno je dvanaest motiva iz lokacija kao što je Surosowan i nekoliko drugih mjesta. Posljednja vrsta koja se ubraja u sundanski batik je batik naziva *baduy*, a koji karakterizira indigo boja, u rasponu od plavkaste do duboke plave. Tradicionalno se nosi kao *iket*, što je vrsta šešira sličan balijskom *udnegu*[2, 3, 4, 5].

[<http://loveyouridentity.blogspot.hr>]

Slika 4: prikaz primjera sundaskog batika

[<http://www.kepanggon.com>]

Slika 5: Baduy Batik

2.4.1.3. Sumatranski batik

Trgovinski odnosi između Melayu Kraljevstva u Jambi i javanskih obalnih gradova napredovali su još od 13. stoljeća i stoga je obalni batik sa sjevera Jave vrlo vjerojatno utjecao na Jambi. Godine 1875. HajiMahibat iz Središnje Jave ponovno je pokrenuo padajuću batik industriju u Jambiju. Mjesto MudungLaut u području Pelayangan poznato je po proizvodnji *jambi batika*. *Batik jambi* je kao i javanskibatik utjecao na malezijski batik. Ljudi Minangkabau proizvode batik nazvan *batiak tanahliek* (glina batik), te koriste glinu kao boju za tkaninu. Tkanina je uronjena u glinu više od jednog dana, a zatim ukrašena životinjskim i floralnim motivima. Batik iz Bengkulu, grada na zapadnoj obali Sumatre, zove se *batik besurek*, što u doslovnom prijevodu znači "batik sa slovima", jer inspiraciju crpe iz arapske kaligrafije[2, 3, 4, 5].

Slika 6: prikaz primjera TanahLiek batika

[<http://hariansingalang.co.id/ini-jenis-dan-harga-batik-tanah-liek-di-padang/>]

2.4.1.4. Batik s Balijsa

Izrada batika na otoku Bali relativno je nova, ali brzo rastuća industrija. Mnogi uzorci inspirirani su lokalnim dizajnom, koji je omiljen među lokalnim ljudima otoka Balijsa, ali i turistima. Uobičajeni motivi su cvjetovihibiskusa i frangipanijsa, ptice i ribe, dnevne aktivnosti poput plesa ili vjerskih obreda, te vjerska i mitološka bića poput baronga, kale ili krilatog lava. Umjetnici batikom novijeg doba izražavaju svoju kreativnost u širokom spektru motiva. Suvremeni batik nije ograničen na tradicionalno ili ritualno odijevanje na Balijsu. Neki dizajneri promoviraju batik s Balijsa kao elegantnu tekstiliju koja može biti korištena za svakodnevne aktivnosti, kao i u formalnim prigodama[2, 3, 4, 5].

2.4.2. Malezijski batik

Batik se u malezijskim analima spominje u 17. stoljeću i povezan je s legendom o Malacca kralju koji je želio da mu se dopremi 140 komada tkanine oslikanih batik tehnikom floralnih motiva iz Indije. Metoda izrade batika na Maleziji razlikuje se od one s Jave i Indonezije općenito. Uzorci su veći i jednostavniji, s tek ponekim detaljnim uzorcima iscrtanim *tjantingom*. Koriste kistove za nanošenje boje na tkaninu, a boje su svjetlije i puno življe od dubokih i tamnih tonova javanskog batika. Malezijski batik često prikazuje biljne i floralne motive, kako bi se izbjeglo tumačenje ljudskih i životinjskih slika kao idolopoklonstva, u skladu s lokalnim islamskim doktrinama. Međutim, motiv leptira je izuzetak[2, 3, 4, 5].

Slika 7: prikaz primjerka batika s Malezije

[<https://goldtreehotel.wordpress.com/2014/12/17/batik-malaysia/>]

2.4.3. Indijski batik

U Indiji je donedavno batik bio korišten samo za haljine i odjeću krojenu po mjeri, ali se danas suvremeni batik primjenjuje na brojnim predmetima kao što su murali, zidne zavjese, slike, pokućstvo i marame. Uključuje živahne i svjetlije uzorke

Slika 8: prikaz primjera batika iz Indije

[<https://strandofsilk.com/journey-map/batik/introduction>]

2.4.4. Batik sa Šri Lanke

Tijekom proteklog stoljeća, izrada batika na Šri Lanki se kvalitetno uhodala. Batik industrija na Šri Lanki je mala industrija, koja si jedino može priuštiti zapošljavanje dizajnerski kompetentnih individualaca i uglavnom posluje sa stranim kupcima pri čemu ostvaruje profit. U mnogim turističkim područjima proširili su se otočni obrti s galerijama i proizvodnim pogonima, manjima i većima. Redovi malih štandova koji prodaju batik mogu se pronaći duž cijele Hikkaduwa ceste. Mahawewa je, s druge strane, poznata po svojim tvornicama batika[2, 3, 4, 5].

2.4.5. Kineski batik

Narodi na jugozapadu Kine, Miao, Bouyei i Gejia poznati su po proizvodnji batika. Njihova tradicionalna odjeća načinjena je od dekorativne tkanine, koju postižu tkanjem i voskom. Gotovo svi pripadnici Miao naroda ukrašavaju konopljine i pamučne tkanine aplicirajući vrući vosak i bojadisanjem indigom. Kao i kod javanskog batika, motivi također sadrže simboliku – zmajeve, fenikse i cvijeće[2, 3, 4, 5].

Slika 9: prikaz primjera kineskog batika

[<http://www.maisondexceptions.com/en/china-blue-the-batik-of-miao/>]

2.4.6. Afrički batik

U Africi se oslikavanje tehnikom batika razlikuje od ostalih do sada spomenutih tehnika, jer ne koriste vosak. Umjesto voska, koriste pastu od škroba i blata, ovisno o regiji. Batik tehniku u Afriku prenesli su nizozemski trgovci iz Indonezije[2, 3, 4, 5].

Slika 10: prikaz primjera afričkog batika

[<https://www.pinterest.com/pin/141652350752921172/>]

2.4.7. Prikaz kulturoloških utjecaja na uzorke i motive u oslikavanju batik tehnikom

GEOGRAFSKI LOKALITET	KULTUROLOŠKI UTJECAJ	UZORCI I MOTIVI	PRIMJER
Bengkulu, Cirebon, Jambi	islamski	<i>besurek</i> tj. arapska kaligrafija, <i>buraq</i>	

Cirebon,
Garut,
Pekalongan,
Madura

indijski

jlamprang, paunovi,
slonovi

Java

europski
(kolonijalna
područja)

buketan (cvjetni buket),
europske bajke,
kolonijalni prikazi
poput kuća, konja,
bicikla i ljudi odijevenih
na europski način

Java

hinduističko –
budistički

garuda, *banji*, *cuwiri*,
kalpataru, *meru* ili
gunungan, *semen rama*,
pringgondani,
sidhaasih, *sidhamukti*,
sidhaluhur

Java

japanski

sakura, *hokokai*,
krizanteme, leptiri

Lasem,
Cirebon,
Pekalongan,
Tasikmalaya,
Ciamis

kineski

burunghong (kineski
feniks), *liong/naga*
(kineski zmaj), *quilin*,
wadasan,
megamendung (kineski
oblak), *loktjan*

Domorodačka
indonezijska
područja

domorodački
indonezijski

kawung, *ceplok*,
gringsing, *parang*,
lereng, *truntum*,
sekarjagad
(kombinacija različitih
motiva) i ostali
karakteristični motivi
za Javu, Dayak,
Batak, Papuau, Riau,
itd

2.5. Batik u suvremenom dizajnu tekstila

U doba pametnih vlakana, boja koje mijenjaju ton utjecajem topline i svih ostalih suvremenih tehnologija i tehnika povezanih uz tekstilije, nameće se pitanje koliko je tradicionalni pristup oslikavanju tekstilija prisutan u suvremenom dizajnu tekstila. Upisivanjem u internetsku tražilicu pojmova poput „*batik designers*“, „*batik textiledesigners*“ i „*batik patterndesigners*“ dolazi se do pomalo razočaravajućih rezultata. Kroz pristup standardnog internet kupca ili istraživača, malo toga se može otkriti o ljudima koji se u svojem radu ili dijelu rada bave oslikavanjem tekstila tehnikom batika. Ipak, pored obećavajućih linkova koji su, na žalost neaktivni, nudi se i par zanimljivih naslova: „*3 Indonesian Fashion Designers to Know Now*“, „*Hoffman California Fabrics – Screenprints & Hand-Dyed Batiks*“, „*Island Batik FabricDesigners*“ i „*Batik Production at EdTexin Ghana whit Textile Designer Edwina Assan*“ [4].

2.5.1. „*3 Indonesian Fashion Designers to Know Now*“

U članku prethodno spomenutog naziva autorice Brooke Gerbert-Craig, a objavljenog u digitalnom i tiskanom izdanju nagrađivanog putopisnog časopisa „*DestineAsian*“, govori se o mladom dizajnerskom trojcu s Jakarte, koji staru indonezijsku tradiciju vode u novom smjeru. Njihova imena su Nonita Respati, Pryio Oktaviano i 'Meraki Goods' (Lavina Joe i Gracia Crysta). 'Meraki Goods' dvojac je specijaliziran u ručnoj izradi vrhunskih modnih dodataka, na kojima spajaju kožu i *ikat* tkaninu. Pryio Oktaviano, pod velikim utjecajem indonezijskih tkanina *batika* i *ikata*, želi globalno rasprostraniti tu tradiciju kroz razne krojeve i siluete. Usmjeren je prema kupcima više platežne moći, ali i prema konfekcijskoj proizvodnji. No ipak, najzanimljivija od svih njih je Nonita Respati [4].

proizvođač MerakisGoods [<http://www.merakigoods.com/halvo/57-halvo-clutch-large-with-ikat.html>]

Slika 11: HALVO torbica od kože i ikat tkanine

PryioOktaviano [<https://i.pinimg.com/236x/26/dd/91/26dd91bdc0597810e50cd191390b1a72--batik-dress-chic-dress.jpg>]

Slika 12: dizajnerska haljina s batik tkaninom, dizajn

2.5.1.1. Nonita Respati

Nonita je odrasla u obitelji koja je se bavila proizvodnjom batik tkanina, te je imala radionicu. Iako se kao mala zamišljala sa zvanjem doktorice ili odvjetnice, životni put ju je odveo u modu. Osam godina je radila kao modna urednica, da bi 2007. godine osnovala vlastiti modni brend imena *Purana*. Nonitin proboj na modnu scenu dogodio se nakon što je pokazala svoju prvu kolekciju naziva '*Retro Batik*' na '*Jakarta Fashion Week*' 2011. godine. Kolekcija je pokupila kritike pune ushićenja zbog kolorita i geometrijskih uzoraka koji podsjećaju na one iz 60-ih godina prošlog stoljeća, ali su izrađeni tehnikom batika[4].

Slika 13: NonitaRespati

[http://www.destinasian.com/travel/wp-content/uploads/IMG_7546.jpg]

Od tada, njen brend *Purana* prikupio je odanu klijentelu, od tinejdžerske do zrele dobi. 2015. godine lansira konfekcijsku kolekciju naziva *PURANArtw*, kojom želi dosegnuti kupce manje platežne moći pristupačnim cijenama, ali pri tome zadržavajući kvalitetu materijala i tradiciju uzorkovanja. Uz to što sama stvara i kreira uzorke i boje, brend *Purana* sklon je i eksperimentiranju s mješavinama materijala, pa tako koriste tajlandsku svilu, viskozu, ATBM tkaninu, organdi i Tencel[4].

Slika 14: prikaz ručno bojanih batik *Purana* tkanina

[http://www.destinasian.com/travel/wp-content/uploads/IMG_7503.jpg]

„Ako pogledate batik prije 20 do 30 godina i sada, to je potpuno drugačija priča, jer ste u to doba batik mogli vidjeti samo kao dio ceremonija. Mogli ste ga vidjeti na obredima vjenčanja, na slavlju diplome ili zaruka, i na sprovodima. Ali danas je batik dio životnog stila.“ – rekla je za 'NBC News' Nonita Respati[4].

Slika 15: prikaz dijela *DotsyBitsy* kolekcije, *Purana*

[<https://www.instagram.com/p/BVm0FD-FE-c/?taken-by=puranaindonesia>]

2.6. Batik tisak – pribor i postupak

Izvorni alat koji služi za nanoše nje voska zove se “*tjanting*”. Sastoji se od bakrene posudice s kljunom, koja je pričvršćena na drvenu dršku. U njoj se zagrijava vosak, a istječe kroz kljun, koji omogućava iscrtavanje ravnih, tankih, jednolikih linija. Za prekrivanje većih površina koristi se kist od prirodne dlake. Najtradicionalniji oblik batika, *batik tulis* (written batik) je iscrtan isključivo *tjantingom*. Tkanina mora biti iscrtana s obje strane i umočena u kupelj boja tri do četiri puta. Cijeli proces može trajati i cijelu godinu, te isporučuje finije i ljepše uzorke nego otisnuti batik. Postupak izrade batika uključuje izradu skice uzorka. Sljedeći korak je prekrivanje onog dijela tkanine voskom koji želimo da ostane neobojen, tj. bijel. Potom se tkanina boja u temeljnu boju kojom se određuju tonovi, zatim se tkanina suši, a novi nanos voska ide na područja na kojima želimo da se zadrži temeljna boja. Bojanje se ponavlja, te se tkanina pere i suši. Postupak se ponavlja dok svi željeni efekti nisu završeni, odnosno svi dijelovi željenog uzorka. Na kraju se provodi spaunjanje i skidanje voska. Za prekrivanje, odnosno rezerviranje površine, u početku se koristio isključivo pčelinji vosak, čija je temperatura taljenja 52 – 60°C. On ima dobru ljepljivost i elastičnost, pa površina prekrivena njime ne puca i plohe ostaju čiste. Danas se koristi i parafin čija je temperatura taljenja 50 – 60°C. On je prilično krut i površina prekrivena njime se lomi. U te pukotine

prilikom bojenja ulazi boja i dobiva se tzv. efekt batika, odn. efekt tankih rapršenih linija. Kombinacija parafina i pčelinjeg voska može utjecati na učestalost efekta batika[1, 5].

3. PRAKTIČNI DIO RADA

3.1. Prikaz i analiza likovnih predložaka

U praktičnom dijelu rada, odnosno likovnom dijelu rada, nacrtano je petnaest uzoraka za uzorkovanje svile, koji se odlikuju floralnim, portretnim i motivima inspiriranim indijskim dizajnom, te su briljantnog i raznolikog kolorita. Dio portretnih radova nacrtan je kombinacijom flomastera i bijele tinte, dok je drugi dio izrađen akvarelom i također bijelom tintom. U koloritu se kod svakog pojedinačnog rada slijedila početna boja polja, iz koje su onda daljnjim miješanjima izvedeni svi ostali tonovi kojima su obojene površine portretnih prikaza. Svi radovi te tematike, odnosno početne skice istih, nacrtane su zatvorenih očiju, u nedostatku motiva i inspiracije, što je rezultiralo apstraktnim portretima nepostojećih ljudi. Svi radovi floralne tematike nacrtani su kombinacijom akvarela i bijele tinte, te su motivi prikazani kroz pomalo apstraktan pristup. Kod nekih je pokret kistom slučajan, boje su nasumično razlivene, dok su kod drugih prisutni i elementi geometrije, te je raspored boja točno određen. Kod radova inspiriranih Indijom, uzorci su također postignuti vodenim bojama i bijelom tintom.

Slika 16: Likovni predložak 1

Slika 17: Likovni predložak 2

Slika 18: Likovni predložak 3

Slika 19: Likovni predložak 4

Slika 20: Likovni predložak 5

Slika 21: Likovni predložak 6

Slika 22: Likovni predložak 7

Slika 23: Likovni predložak 8

Slika 24: Likovni predložak 9

Slika 25: Likovni predložak 10

Slika 26: Likovni predložak 11

Slika 27: Likovni predložak 12

Slika 28: Likovni predložak 13

Slika 29: Likovni predložak 14

Slika 30: Likovni predložak 15

3.2. Izbor likovnih predložaka za realizaciju

Za realizaciju tehnike batika na svili odabrano je šest predložaka, prikazanih na slikama 17, 19, 21, 22, 26 i 29. Po dva iz portretne tematike, tri iz floralne i jedan inspiriran indijom. Uzorci portretne tematike jasni su u koloritu, jedan od njih obojan je nijansama žute i zelene, dok je drugi u tonovima plave. Portreti su defragmentirani, te je svaki dio jasno odvojen bijelom linijom. Kod floralnih uzoraka prisutan je cijeli spektar boja, na jednom od njih uz elemente geometrije, izmjenjuju se nijanse žute i zelene, drugi je u skali od žute do ljubičaste, dok je na trećem prisutna cijela paleta. Uzorak orijentalnih motiva je u spektru od žute do ljubičaste.

Slika 31: prikaz likovnih predložaka odabranih za realizaciju

3.3. Dodatni pribor potreban za uzorkovanje

Kako bi uzorkovanje svile tehnikom batika moglo biti do kraja uspješno provedeno, uz navedeni pribor u poglavlju 2. (*odlomak 2.6.*), potreban je i dodatni pribor koji se sastoji od sredstva za iscrtavanje uzorka prije voska, okvira, pribadača i poluge. Kao sredstvo za iscrtavanje uzorka na svili prije iscrtavanja voskom, odabrana je bijela penkala. S obzirom da su odabrane dvije dimenzije za uzorkovanje, $28 \times 28 \text{ cm}$ i $45 \times 45 \text{ cm}$, bilo je potrebno izraditi i dva okvira identičnih vanjskih dimenzija. Kako se težilo k tome da se izbjegnu rupice na svili koje bi prouzrokovale pribadače uslijed napinjanja svile na okvire, uslijedio je pokušaj izrade okvira od aluminijskih letvica prilagođenih za izradu tzv. komarnika. Nakon trostrukog prekranja okvira većih dimenzija, uspješno su izrađena oba okvira tj. komarnika. Napinjanje svile u žljebove letvica i fiksiranje gumenom trakom, ispostavilo se kao dobar pokušaj u inovaciji napinjanja svile prije oslikavanja, no postoje segmenti koje treba doraditi, tj. sofisticirati. Također su izrađeni i drveni okviri, koji su na kraju i korišteni za oslikavanje svile. Bez spomenute poluge, vađenje plosnatih pribadača iz drvenih okvira bilo bi poprilično teško.

Slika 32: svila pripremljena za iscrtavanje voskom

Slika 33: prikaz faza oslikavanja svile

3.4. Prikaz i analiza realiziranih uzoraka oslikanih tehnikom batika

Nakon što su odabrani predlošci, bilo je potrebno odlučiti koja tri predložka će ići na svilu manjih, a koja tri na svilu većih dimenzija. Kao najprikladniji za iscrtavanje na svilu manjeg formata odabrani su uzorci prikazani na slikama 17, 21 i 22. Prvi koji je iscrtan i oslikan je predložak prikazan na slici 17. Pri drugom zagrijavanju voska, dogodila se mala nesmotrenost, te je vosak pregrijan i kao takav nanesen na svilu, što se može vidjeti u 'kosi' portreta. Početna boja je žuta, iz koje su zatim izvedeni svi ostali tonovi. Na uzorku je trostruki nanos voska i boje, te je na taj način postignut željeni efekt, koji je bilo teško prikazati tehnikom kojom su nacrtani predlošci.

Slika 34: primjerak uzorkovane svile

Drugi uzorak koji je iscrtavan je uzorak orijentalnih motiva prikazan na slici 22, na kojem je dvostruki nanos voska i boje.

Slika 35: primjerak uzorkovane svile

Kao posljednji predložak odabran je predložak prikazan na slici 21, na kojem je isto tako dvostruki nanos voska i boje.

Slika 36: primjerak oslikane svile

Sva tri predložka u procesu uzorkovanja su prilagođena formatu i tehnici iscrtavanja, jer najfinije tanke linije voskom u ovom slučaju je bilo vrlo teško postići. Na svili formata *45x45 cm*, najprije je oslikavan uzorak prikazan na slici 29. Nakon što su bijelim linijama, pa zatim voskom iscrtane konture uzorka, najprije su kvadratni dijelovi (bez kružnice) premazani sredstvom protiv razlijevanja boje kako bi se ostvario što ravnomjerniji nanos boje na tim područjima. Zatim su obojene kružnice s floralnim motivima. Nanos voska i boje je dvostruk.

Slika 37: primjerak oslikane svile

Kod sljedećeg uzorka, nakon što su iscrtane konture, nanesen je sloj tekućine protiv razlijevanja boje preko cijele površine formata. Zatim je nanesen sloj najsvjetlije plave boje, iz koje su zatim izvučeni svi ostali tonovi prisutni na uzorku. Nanos voska i boje je peterostruk.

Slika 38: primjerak uzorkovane svile

Kod trećeg uzorka, sredstvo protiv razlijevanja boje nanesen je mjestimično, kako bi zadržao jasne konture. Nakon iscrtavanja voskom, prvi nanos boje se, unatoč sredstvu, ipak razlio po svili. Nakon sušenja ostale su vidljive konture spomenutog sredstva. Zatim je uslijedio još jedan nanos boje, kako bi vidljivost kontura od sredstva protiv razlijevanja bila što manja.

Slika 39: primjerak uzorkovane svile

Nakon pranja i sušenja, a pri pregledu uzorkovanih komada svile, na nekima je vidljivo bijelo penkalo kojim su crtane konture, što ispod boja daje još jedan zanimljiv efekt na svili.

Nakon što su oslikani svi uzorci, slijedilo je fiksiranje boje glačalom, na temperaturi za glačanje pamuka (180 – 210°C). Svilene tkanine zatim su podvrgnute pranju na temperaturi višoj od taljenja voska, kako bi se uklonio vosak prisutan na površini tkanine, te su stavljene na sušenje.

4. ZAKLJUČAK

Prilikom odabira teme za završni rad, iscrtavanje svile tehnikom batika činila se kao najzanimljivija opcija. I sama pomisao na odabir tako plemenitog materijala za uzorkovanje, kao što je svila, budila je od samog početka blago strahopoštovanje. Nakon istraživanja same povijesti i podrijetla batika, te pregledavanja uzoraka i tekstilija, želja za oslikavanjem bila je na vrhuncu. Početna euforija splasnula je nakon nabavke svog potrebnog materijala i izrade okvira, iz razloga što je vremenski period za prikupljanje svog potrebnog pribora trajao puno dulje od očekivanog. Nakon prvog taljenja voska i iscrtavanja na probnom uzorku svile, pojavio se strah. Strah od neuspjeha, jer za oslikavanje ovom tehnikom je potrebna mirnoća, spretnost i brzina, uslijed istjecanja mlaza voska kroz kljun *tjantinga* na glatkoj i veoma tankoj svilenoj površini. Svakim novim komadom svile, uzorkovanje je postajalo sve lakše i spretnije, što se može i primijetiti pregledom oslikanih uzoraka. Nakon cjelokupnog procesa, zapravo više i nije začuđujuće što je industrija batika aktivna na vrlo malo lokacija u svijetu. Za cijeli postupak potrebno je veliko strpljenje, trud i velika spretnost. Iz trenutne pozicije čini se kako je za to potreban dug period prakse i iskustva. Sve to čini se kao prezahtjevan posao, no kao i kod svega drugoga, teško je dok se ne krene i ne uđe u sam proces. Pogled na gotove radove je najveća nagrada na kraju ovog slojevitog i zahtjevnog procesa uzorkovanja tekstila, tj. svile.

LITERATURA

- [1] Glogar, M. I.: Predavanja iz kolegija „Bojadsanje i tisak“ (TMD_DT), Sveučilište u Zagrebu, Tekstilno – tehnološki fakultet
- [2] <https://en.wikipedia.org/wiki/Batik>, pristupljeno 28.8.2017.
- [3] http://www.asia-art.net/indonesian_batik.html, pristupljeno 01.9.2017.
- [4] <http://www.destinasian.com/blog/news-briefs/3-indonesian-fashion-designers-to-know-now/2>, pristupljeno 02.9.2017.
- [5] Miles, W. C. (Ed): Textile Printing, Published by Society of Dyers and Colourists, Hampshire, UK, 2003, ISBN 0 901956 79 1